UDC 72

SCOPUS CODE 2216

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2020-3-112-134>

მემკვიდრეობის განსხვავებული აღქმა: თბილისი, რუსთაველის გამზირი №7

ნიკოლოზ შავიშვილი დიზაინის საერთაშორისო სკოლა, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო, 0160, თბილისი, მ. კოსტავას 75

E-mail: n.shavishvili@gtu.ge

თამარ ჩუბინიძე არქიტექტურული გეგმარებისა და ურბანისტიკის დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო, 0160, თბილისი, მ. კოსტავას 68

E-mail: Chubinidzetam13@gmail.com

რეცენზენტები:

გ. მიქიაშვილი, დიზაინის საერთაშორისო სკოლის პროფესორი

E-mail: gochamikia@yahoo.com

მ. მაისურაძე, არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი

E-mail: m.maisuradze@gtu.ge

ანოტაცია. თბილისის მთავარ გამზირზე – რუსთაველის N 7-ში ახლად აგებული ქართული სახვითი ხელოვნების მუზეუმი ქალაქის ისტორიული ცენტრის მემკვიდრეობის სადავო აღქმის მაგალითია. შენობის გამოკვეთილი სტილობრივი პრიორიტეტებისა და ფსევდოსტილების აღრევის გამო იგი, სტატიის ავტორთა აზრით, ჯანსაღ კრიტიკულ შეფასებას იმსახურებს.

1868 წ. არქ. ო. სიმონსონის პროექტით აქ აიგო სამართლო პალატა, 1874 წ. არქ. ა. ზალცმანის მიერ იგი გადაკეთდა სასტუმრო „ორიანტად“, რომელიც შემდგომ სასტუმრო „ინტურისტად“ გადაიქცა. 1977 წ. შენობაში „მხატვრის სახლმა“ დაიდო ბინა. 1991 წ. თბილისის ომის შედეგად შენობა განადგურდა.

არქ. არჩილ ქერდიანის (უმცრ.) პროექტით აქ აშენდა ქართული თანამედროვე სახვითი ხელოვნების მუზეუმი. შენობა უხვად დეკორირებულია, ჩანს ისტორიულ-კულტურული გავლენები, რომელთა შორის ყველაზე თვალშისაცემია ვენეციის დოჟების სასახლის არქიტექტურა. ორნამენტირებული ფასადი აქცენტირებულია ცენტრალური შემოსასვლელის თავზე აღმართული არწივის დიდი ქანდაკებით. რადიკალურად განსხვავებულია გუდიაშვილის ქუჩისკენ გახსნილი ფასადი, მასში გამოყენებულია თანამედროვე მასალა – მინა და ლითონი, გეომეტრიზირებული მინიმალისტური ფორმები, იმ დროს როცა დანარჩენი ორი ფასადი მოდერნის, ბაროკოსა და სხვა სტილთა ნაზავია.

თავის დროზე ქალაქის ხელისუფლების გადაწყვეტილებას მშენებლობის ნებართვის გაცემაზე,

კრიტიკულად გამოეხმაურა საზოგადოებისა და კრიტიკოსთა დიდი ნაწილი. ამავე დროს არსებობდა განსხვავებული, დადებითი შეფასებები და მოსაზრებები, თუმცა ისინი უმცირესობაში იყვნენ.

ახალი მუზეუმის შენობამ დისონანსი შეიტანა გამზირის განაშენიანებაში. სტატიის ავტორთათვის უფრო მისასალმებელი იქნებოდა სრულიად თანამედროვე, გაბედული ახალი შენობა, რომელიც საკუთარ სიტყვას იტყოდა გამზირის სტილისტურ მრავალფეროვნებაში და არ დაუპირისპირდებოდა კონტექსტს, ისტორიასა და საზოგადოებას. როდესაც საქმე ურბანულ წარსულთან გვაქვს, მის მიმართ პატივისცემა არქიტექტორის ვალია.

სტატიის ავტორთა და სხვა კრიტიკოსთა აზრით, მემკვიდრეობის ამგვარი სადავო ინტერპრეტაციების შესაძლებლობა მნიშვნელოვან ურბანულ გადაკვეთებზე საჯარო განხილვისა და საერთაშორისო

არქიტექტურული კონკურსის ჩატარების გარეშე მიღებულმა გადაწყვეტილებებმა შექმნა.

საკვანძო სიტყვები: თბილისი; კიტჩი; კრიტიკა; მუზეუმი; რუსთაველის გამზირი; სტილი; ურბანული მემკვიდრეობა; ჰეტეროგენული.

შესავალი

ეს მოკლე კვლევა ეხება საქართველოს დედაქალაქის ცენტრში, მის მთავარ ქუჩაზე განხორციელებულ ახალშენებლობას. ჩვენი აზრით, იგი ნებისმიერი ქალაქის ისტორიული ცენტრის მემკვიდრეობის სადავო აღქმის მაგალითია და, როგორც ასეთი, იმსახურებს კრიტიკული შეფასების ჯანსაღ დოზას. (სურ.1)

სურ. 1

ძირითადი ნაწილი

1865-1867 წწ. ოტო იაკობ სიმონსონმა თბილისში ("ტიფლისში", როგორც მას გერმანელებმა უწოდეს იმ პერიოდში, როცა ისინი ძლიერად იყვნენ წარმოდგენილნი რუსეთის იმპერიის სამხრეთში) მოღვაწე გერმანელმა არქიტექტორმა დაგეგმა და ააგო გოლოვინსკის (დღევანდელი რუსთაველის) გამ-

ზირზე, ქალაქის მთავარ მაგისტრალზე, საოლქო სასამართლოს და თბილისის სასამართლო პალატების ორსართულიანი კორპუსი (სურ 2). შენობა ექსპლუატაციაში შევიდა 1868 წ., თუმცა მეოთხედი საუკუნის შემდეგ, 1894 წ., რუსთაველისა და ჯორჯაძის ქუჩების გადაკვეთაზე მდებარე ეს შენობა (რომლის მოპირდაპირე მხარეს ჯორჯაძის ქუჩაზე

ათი წლის შემდეგ სხვა გერმანელი – ლეოპოლდ ბილფელდი აპროექტებს შუასაუკუნოვანი ქართული ჯვარგუმბათოვანი ტაძრების სტილში ქაშვეთის ეკლესიას, რომელიც 1029 წ. სამთავისის საკათედრო ტაძრის ფაქტობრივი ასლია) მიეყიდა ვინმე მირიმანოვს, სომეხ მეწარმეს. მან მალევე დაიქირავა მესამე გერმანელი ხუროთმოძღვარი, ამჯერად მათ შორის ალბათ ყველაზე ცნობილი – ალბერტ ზალცმანი, რომელმაც დაამატა მესამე დონე და ოფისის შენობა სასტუმროდ გადააკეთა (სურ 3). სხვა წყაროები აღნიშნავენ, რომ ზალცმანის რეკონსტრუქცია სინამდვილეში მოხდა 20 წლით ადრე, 1874 წ. (ბერიძე, 1963:168). რაც არ უნდა იყოს სიმართლე, ადგილობრივი გაზეთები აღნიშნავდა, რომ დედაქალაქის "უდიდესი და საუკეთესო სასტუმრო" გაიხსნა 1895 წ. აპრილში, „ორიანტის“ სახელით (ფრანგულად *Hotel d'Orient*). სასტუმროს ქვედა სართულის ნაწილი მაშინვე გაქირავებულია თბილისში იმ დროის, ალბათ, ყველაზე ძვირფას მდგმურზე – საკერავი მანქანების ცნობილ ამერიკულ ფირმაზე Singer, რომლის ვიტრინები გოლო-

ვინსკზე გადიოდა, და გრამოფონების და წიგნების მაღაზიებზე. მალე „ორიანტის“ რესტორანი, თავისი დახვეწილი ფრანგული და როგორც რეკლამა გვამცნობს, „ეროვნული“ ქართული სამზარეულოთი, გახდა ელიტარული ადგილობრივი საზოგადოების და საქართველოს დედაქალაქის სტუმრების საყვარელი ადგილსამყოფელი. 1898 წ. ამერიკელმა ჟურნალისტმა ჯულიან რალფმა, რომელიც *New York Journal*-სა და ლონდონის *Daily Mail*-ისთვის წერდა, ასეთ კომენტარს აკეთებს: „ერთადერთი მართლაც შესანიშნავი სასტუმრო, რომელიც ჩემი მოგზაურობის დროს ვნახე, იყო სასტუმრო „ორიანტი“ თბილისში. მას ინახავდა ერთი შვეიცარიელი კაცი და მისი ცოლი, რომლებმაც იცოდნენ, რომ მსახურების შერჩევისას უნდა მორიდებოდნენ რუსებსა და სომხებს – ყველა მათგანი ქართველია“ (<https://hotels.ltd.ge/blog>). სასტუმრო „ორიანტის“ რეპუტაცია კიდევ უფრო გამყარდა სხვა ცნობილი სტუმრების შემდგომი ვიზიტებით, რომელთა შორის იყვნენ ისეთი მწერლები, როგორებიცაა ანდრე ჟიდი, თეოდორ დრაიზერი და ბორის პასტერნაკი.

სურ. 2

1918 წ. ეს „თბილისური ბაროკოს“ სტილის ნაგებობა (როგორც გერმანელთა მიერ XIX ს. ჩვენი დედაქალაქის არქიტექტურაში დანერგილ ამ ტრადიციას დღეს ვუწოდებთ), რუსთაველის გამზირის N 7-ში თავისი 80 ოთახიდან რამდენიმეს ხელოვანთა კლუბს „არტისტერიუმს“ და ჟურნალ ARS-ს უთმობს. აქ იფინებოდა იმ დროის ავანგარდის მხატვრები,

როგორებიცაა ლადო გუდიაშვილი და ძმები ზდანევიჩები. 1928 წ. პარიზიდან დაბრუნებულმა დავით კაკაბაძემ თავისი პირველი პერსონალური გამოფენა სწორედ აქ გამართა. შემდეგ წელს ლადო გუდიაშვილმა ვესტიბიული მოხატა, მაგრამ, სამწუხაროდ, კედლები მოგვიანებით ბათქაშით დაფარეს და

გადაღებეს, ხოლო მისი ნამუშევრის არც ერთი ფოტოგრაფიული მტკიცებულება არ დარჩა.

სურ. 3

საბჭოთა პერიოდში სასტუმროს პოპულარობა და რეპუტაცია კიდევ უფრო იზრდება, 1940-იანებში „ორიანტი“ უცხოელთა მომსახურების სახელმწიფო მონოპოლიის საკუთრებაში გადადის: 1947 წ., როცა აქ სტუმრობს ნობელის პრემიის კიდევ ერთი ლაურეატი, მწერალი ჯონ სტეინბეკი ფოტოგრაფ რობერტ კაპასთან ერთად, შენობას უკვე სასტუმრო „ინტურისტი“ ქვია.

საბჭოთა პერიოდის განმავლობაში სასტუმროს შენობა, თავისი ცენტრალური მდებარეობით რუსთაველის გამზირზე, მთავარი საბჭოთა ხუროთმოძღვრული ძეგლის – ე.წ. „მთავრობის სახლის“ მოპირდაპირედ – არა მხოლოდ მოწმე, არამედ ფაქტობრივი მონაწილე ხდება მთელი რიგი ტრაგი-

კული მოვლენებისა, მათ შორის 1956 წ. 9 მარტის „შავი პარასკევის“, 1989 წ. 9 აპრილის ღამეს კრემლის წინააღმდეგ გამოსულმა ათობით დემონსტრანტმა თავშესაფარი იპოვა შენობაში, სადაც დამალა რუსი ჯარისკაცების სანგრის ნიჩბებს, რომლებმაც 21 ახალგაზრდა ქართველი ქალ-ვაჟის სიცოცხლე შეიწირა.

იმ დროისთვის ეს უკვე აღარ იყო სასტუმრო: 1977 წ. შენობაში შეწყდა „ინტურისტის“ ფუნქციონირება, ხოლო 1979 წ. იგი საკუთრებაში გადაეცა საქართველოს მხატვართა კავშირს, რომელსაც მომდევნო ათწლეულში იქ გააჩნდა საგამოფენო სივრცეები, აუდიტორიები, მხატვრების სახელოსნოები და კავშირის თანამშრომელთა ოთახები. შენობას

„მხატვრის სახლი“ დაერქვა. მასში მომხდარმა ცვლილებებმა მოითხოვა შენობის გეგმარების სერიოზული გადამუშავება, თუმცა მოხერხდა მთავარი მარმარილოს კიბის შენარჩუნება.

ეს ყველაფერი მოულოდნელად დასრულდა 1991 წ. ბოლო კვირაში: შენობა აღმოჩნდა 1991-1992

წწ. დეკემბერ-იანვრის ორკვირიანი ომის ეპიცენტრში, რომელმაც თბილისის შუაგულში ათეულობით დამწვარი შენობა და დედაქალაქის ინფრასტრუქტურის მოშლა გამოიწვია; შესაბამისად, „მხატვრის სახლს“ გადარჩენის შანსი არ ჰქონდა (სურ 4).

სურ. 4

ომის დასრულებისთანავე საქართველოს მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულმა სამსახურმა დამუშავა თბილისის გადამწვარი და დანგრეული ისტორიული ცენტრის აღდგენის სამუშაო გეგმა (5). ჩაფიქრებული იყო ისტორიული ნაგებობების აგება, ისინი თავდაპირველი იერსახით ზუსტად უნდა აღედგინათ და გაემეორებინათ მათი სტრუქტურები და ფუნქციები. ამრიგად, მრავალი წლის შემდეგ "მხატვრის სახლი" ისევ სასტუმროდ გადაიქცეოდა. ჩატარდა არაერთი ეროვნული კონკურსი, მ. შ. „ორიანტის“ და მისი მიმდებარე ტერიტორიისთვის.

1992 წ. წარმოდგენილი იყო რამდენიმე ძალიან საინტერესო წინადადება; გამოვეყენე წამყვანი ქართველი არქიტექტორების ორი ნამუშევარი: პირველი ვლადიმერ ქურთიშვილისა, რომელშიც ახალი ნაწილი დიაგონალურადაა შეჭრილი აღდგენილი კორპუსის უკანა ნაწილში (6), მეორე შოთა ყავლაშვილისა და ვიქტორ ჯორბენაძის, სადაც მრავალსართულიანი მასის განვითარება ასევე აღდგენილი შენობის უკანა ფასადიდან ხდება. ცხადია, რომ ორთავე ეს ოსტატური შემოთავაზება საგულდაგულოდ არიდებს აღდგენილ შენობას ყველა დამატე-

ბით დიდ მასას, წინა მხარეს ტოვებს მხოლოდ სამ- რუსთაველის გამზირის გასწვრივ, ხოლო ახალ სართულიანი სასტუმროს ზალცმანისეულ ფასადს ნაწილს მთავარი ფასადის უკან ითვალისინებს (7).

სურ. 5

სურ. 6

სურ. 7

სამწუხაროდ, ეს სადი და დელიკატური გეგმები, თუნდაც ქურთიშვილის გამარჯვებული პროექტი, არ განხორციელებულა: 1992-1993 წწ. აფხაზეთის ომმა და საქართველოს ეკონომიკურმა პრობლემებმა პროგრესი შეაჩერეს. მომდევნო 20 წლის განმავლობაში სასტუმროს ტერიტორია მიტოვებული იყო და მისი მიმდებარე სახლები დაინგრა; რეგისტრირებული ძეგლების სტატუსმაც კი ვერ შეაჩერა მათი საბოლოო ჩამოშლა. მათ გამოთავისუფლებულ მიწას დაემატა ისტორიული სასტუმროს ასევე უკვე დანგრეული შენობის მიწა, რამაც უზარმაზარი ნახევარჰექტარიანი ნაპრალი გააჩინა თბილისის შუაგულში, რუსთაველის გამზირზე N 7-ში: ალბათ, მთელს ქვეყანაში თავისუფალი მიწის ნაკვეთი რომ მოგეძია, ეს ყველაზე ცნობილი მისამართი აღმოჩნდებოდა.

შემდეგ განხორციელდა ის, რაც ამ კვლევის

მთავარი საგანია: ისტორიული ქალაქის ცენტრში მემკვიდრეობის მეტად სადავო ინტერპრეტაცია (8). 2012 წ. ცარიელი მიწის ნაკვეთი (მასთან დაკავშირებული შეთქმულების თეორიის მიხედვით, მიწა თანდათანობით და შეგნებულად გაცარიელდა სასტუმროსა და სხვა ძეგლებისაგან, ანუ რეგისტრირებული სტატუსის მქონე მიტოვებულ და მოუვლელ ნაგებობებს განგებ მისცეს საშუალება თავად ჩამოშლილიყვნენ – ამ თეორიას ერთგვარად ამაგრებს ნაკვეთზე შემდგომში განვითარებული მოვლენები, თუმცა წინამდებარე კვლევის ავტორებს შეგნებული უმოქმედობის არანაირი სახის მტკიცებულება არ გააჩნიათ) მიყიდეს საქართველოს უმსხვილეს მობილურ ოპერატორ კომპანია „მაგთის“. მისი თანამფლობელები არიან ხელოვნების მოყვარული და მფარველი, რომლებიც 2013-2018 წწ. თავზე და-

ადგენ პროექტირებისა და მშენებლობის პროცესს და დაასრულეს ის, რასაც ამჟამად „ქართული სახვითი ხელოვნების მუზეუმი“ ეწოდება (9). მუზეუმის ვებსაიტზე ნათქვამია, რომ „მუზეუმში წარმოდგენილია მისი დამფუძნებლების... კერძო კო-

ლექცია. დამფუძნებლების მიზანი იყო საბჭოთა და პოსტსაბჭოთა ქართული ხელოვნების ერთ სივრცეში თავმოყრა, რადგან ექსპონატების უმეტესობა ფართო საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი არასდროს ყოფილა” (<http://www.finearts.ge>).

სურ. 8

სურ. 9

ეს შესაშური ამოცანა შესრულდა ჩვენი კვლევის საგანში – ახალ ნაგებობაში, სადაც მუზეუმს გარდა განთავსდა სასტუმრო (10), ფიტნეს ცენტრი აუზით, მაღაზიები, რესტორნები, ოფისები გასაქირებალად, პერსონალის სათავსები და მრავალდონიანი მიწის-

ქვეშა ავტოსადგომი. კომპლექსი იკავებს ნაკვეთის მთელ პერიმეტრს და გადაჰყურებს არა მხოლოდ რუსთაველის გამზირს, არამედ ჯორჯაძის და გუდიაშვილის ქუჩების ისტორიულ განაშენიანებას (11).

სურ. 10

სურ. 11

არქიტექტორები არიან თანამედროვე საქართველოში, ალბათ, ყველაზე ცნობილი არქიტექტურული დინასტიის – ქურდიანების ოჯახის მოქმედი თაობა. დინასტიის ლეგენდარული სულისჩამდგმელი, არჩილ ქურდიანი, იყო XX ს. ერთ-ერთი ყველაზე ნიჭიერი და გამოჩენილი ქართველი არქიტექტორი, 1929 წ. ხუროთმოძღვრების პირველი

ქართული ეროვნული სკოლის პირველი კურსდამთავრებული და სტალინური „ამპირის“ გამორჩეული მონუმენტური ქმნილებების ავტორი – მ. შ. ეპოქის ბრწყინვალე მეგლის – მოსკოვში საბჭოთა კავშირის ხალხთა გამოფენაზე ელევანტური და ჰაეროვანი ქართული ეროვნული პავილიონისა, რომელიც 1939 წელს აშენდა (12).

სწორედ მონუმენტურობის შეგრძნება უმაღლესი უფლება თბილისში, რუსთაველის N 7-ში აგებული ახალი მუზეუმის მნახველსაც: ცნობილმა წინაპარმა ჭეშმარიტად დაანათლა ერთგვარი წონის, სიმძიმის, სოლიდურობის ნიშანი მისი დინასტიის შთამომავლების ამ ქმნილებას და გრანდიოზული მიზნის დაძლევის შთაბეჭდილება მნახველში, სავარაუდოდ, სამუდამოდ დარჩება.

მაგრამ იმისდა მიუხედავად, რომ ახალი შენობა უფრო მაღალი და მძიმეა, ვიდრე მისი წინამორბედი სასტუმრო „ორიენტი“ იყო და, ჩვენი აზრით, ქუჩის მასშტაბსაც გაცდენილია, რუსთაველის გამზირთან შესაბამისობის, გარემოს და კონტექსტის საკითხი მის პრობლემათა შორის მაინც ყველაზე უმნიშვნელოა.

უფრო მეტიც, არსებობს მოსაზრება, რომელსაც მხარს უჭერს რიგი მეტად გამორჩეული პროფესიონალი არქიტექტორებისა, რომ ახალი შენობის მასა თავად სულაც არ გასცდება რუსთაველის გამზირის ისტორიულ მასშტაბს და, როგორც ზოგიერთი მათგანი აღნიშნავს, ქუჩის კონტურსაც კი არ არღვევს. ჩვენ, როგორც უკვე განვაცხადეთ, განსხვავებული აზრი გვაქვს, მაგრამ შენობის მასშტაბი ნამდვილად არ წარმოადგენს ჩვენი შეფასების უმთავრეს საგანს.

ახალი შენობის უმთავრესი პრობლემა, ჩვენი აზრით, არ ვრცელდება მის უშუალო გარემოზე; მისი მთავარი პრობლემა ის არის, რომ მას არ ესმის ქალაქი თბილისი. მისი არქიტექტურული გადაწყვეტა არამარტო უგულებელყოფს ურბანულ მემკვიდრეობას და უარყოფს მის წარსულს, არამედ

უცხო ფენომენი შემოაქვს არსებულ თბილისის ურბანულ მორფოლოგიაში.

თბილისის მორფოლოგია საკმაოდ სტაბილურია: მას შემდეგ, რაც ქალაქი გაანადგურა და არსებითად მიწასთან გაასწორა ადამაჰმად ხანის 1795 წ. შემოსევამ და ირანელმა ყაჯარებმა აღმოსავლეთი საქართველო სპარსეთის იმპერიას შეუერთეს, რასაც მალევე მოჰყვა ქვეყანაში რუსეთის არმიის შემოჭრა, რომელმაც 1799 წ. დაიპყრო თბილისი, ქალაქის განახლება რუსეთის პროტექტორატის პირობებში, ვირტუალურ უდაბნოზე ხორციელდებოდა. ამან მისცა მას საშუალება ესარგებლა თავისუფალ მიწებზე მსხვილი ქალაქის აღორძინების იშვიათი ფუფუნებით, რამაც გამოიწვია შეუფერხებელი განაშენიანება ევროპული სტილის საქალაქო გეგმის გამოყენებით და ურბანული ტერიტორიების შევსება ახალი, დასავლეთევროპული სტილის შენობებით (13). დაგეგმარებული ახალი მუზეუმის არქიტექტურებმა, ჩვენი აზრით, ურბანული მორფოლოგია სათანადოდ არ გაითვალისწინეს. მათი შენობა უპირისპირდება ქალაქის ხუროთმოძღვრულ ისტორიას (14). ამის ნაცვლად მას შემოაქვს ექსტრაორდინარული, დაუკავშირებელი სტილი (უფრო სწორად კი – და ჩვენ შევეცდებით ეს დაკვირვება მოგვიანებით განვამტკიცოთ – მას შემოაქვს რაიმე ცნობილი სტილის არარსებობა). რასაც ახალი მუზეუმის არქიტექტურა ნერგავს, ჩვენი აზრით, არაორგანულია ნაცნობი შენობების გამოსახულებებისა და თბილისის ცენტრის ტექსტურის ფონზე (15).

სურ. 12

სურ. 13

სურ. 14

სურ. 15

ამით, რუსთაველის გამზირის N 7-ში მდებარე ახალი შენობა წარმატებით წყვეტს თბილისის მთავარ ისტორიულ არტერიაზე ჩამოყალიბებულ კავშირს მნიშვნელოვან ურბანულ წარსულთან და, აღჭურვილი რა ზომით და მასით, რომელიც მის სამეზობლოს აჭარბებს, და უცხო არქიტექტურული ჟესტებით, ცდილობს წაშალოს ძვირფასი – ზოგჯერ ტრაგიკული, მაგრამ მაინც ფასეული – მეხსიერება, აქაური *genius loci*, რომელიც საგულდაგულოდ იყო

ჩაფიქრებული, აგებული და განაყოფიერებული საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში და ჩამოყალიბდა თანამიმდევრული ურბანული სურათის სახით აწ უკვე განადგურებული სასტუმროს შენობის ენიგმატური არსებობით.

ჩვენ შორს ვართ იმისგან, რომ პირველებმა წამოვიწყით ამ ობიექტის კრიტიკა, რომელსაც, ჩვენი აზრით, არასწორად ესმის ურბანული მემკვიდრეობა და არასათანადო ინტერპრეტირებას აძლევს მას ამ

მნიშვნელოვან ადგილზე. ჯერ კიდევ მშენებლობის დაწყებამდე, როგორც კი პროექტის ნახაზები საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახდა, ქალაქის ხელისუფლების გადაწყვეტილება მშენებლობის ნებართვის გაცემაზე კრიტიკის საგანი გახდა. გასაგები იყო, რომ მერიას აღარ სურდა თბილისის შუაგულში ნაპრალი დარჩენილიყო, მაგრამ დამტკიცდა პროექტი, რომელსაც ამ უმნიშვნელოვანესი მისამართის შესატყვისი სრულყოფილი საჯარო პროფესიული და საზოგადოებრივი მსჯელობა არ ედირსა. ბევრის აზრით, პროექტს არ გააჩნდა არქიტექტურული ფასეულობა და ურბანული მგრძნობელობა – მათთვის ეს სხვადასხვა ციტატის ეკლექტიკური ნაზავი და სხვა კულტურებიდან გადმოტანილი ლექსიკონი, უცხო წარმოშობის არასწორად გააზრებული ისტორიული არქიტექტურის დამახინჯებული ელემენტების *pastiche* იყო, ანუ ეს იყო ის, რასაც არც საზოგადოება და არც ექსპერტები არ ეგუებოდნენ.

2013 წ. კულტურის სამინისტროში გამართული მრგვალი მაგიდის მასალებში აღნიშნულია, რომ „რუსთაველის პროსპექტის მიმართ გრძელვადიანი გეგმიური ხუთსართულიანი სივრცითი სტრუქტურა მაღალი მანსარდით მასშტაბით და ზომიერებით არ შეესაბამება პროსპექტზე მდებარე, XIX ს. მეორე ნახევარსა თუ XX ს. დასაწყისის სხვადასხვა მონაკვეთში აგებულ, მხატვრულ-არქიტექტურული ღირებულებით გამორჩეულ შენობებს. მიუღებელია აგრეთვე დაპროექტებული ფასადის არქიტექტურული მორთულობა. გასათვალისწინებელია, რომ შოთა რუსთაველის პროსპექტის განაშენიანებას ქრონოლოგიურად და სტილისტურად განსხვავებული ნაგებობები ქმნის და მათი აბსოლუტური უმრავლესობა ძეგლის სტატუსის მქონეა. იგივე შეიძლება

ითქვას, პროექტის იმ ნაწილზე, რომელიც გუდიაშვილისა და ჯორჯაძის ქუჩებზე მიემართება.“ (<http://mcs.gov.ge/News>).

ამავე წლის სხვა კრიტიკული შეფასება ხაზს უსვამს, რომ “მნიშვნელოვანია თითოეული მშენებლობა აქ მკაცრად კონტროლდებოდეს და არ აზიანებდეს მის მხატვრულ სახეს, მის კონტექსტს“. პუბლიკაციის ავტორი, ეთანხმება რა იმ აზრს, რომ „ამ ადგილას დაანგრეული მხატვრის სახლის თავდაპირველი სახით აღდგენა არ იქნებოდა მიზანშეწონილი,.... რუსთაველის გამზირზე თანამედროვე სახის პროექტის განხორციელება უმჯობესი იქნებოდა“, ამავე დროს აღნიშნავს, რომ არსებითად ქუჩის დიანების პროექტის სახით საქმე არა ერთ, არამედ სამ სხვადასხვა, ერთმანეთთან დაუკავშირებელ შენობასთან გვაქვს: „მხოლოდ... გუდიაშვილის ქუჩისკენ გახსნილი შენობაა „თანამედროვე ნაგებობა“, რაც თანამედროვე მასალას – მინას, ლითონს, თანამედროვე გეომეტრიზებულ, მინიმალისტურ ფორმებს, ფაქტურას გულისხმობს. დანარჩენი ორი კი, მოდერნის, ბაროკოსა და სხვა სტილთა ნაზავია. რუსთაველის გამზირისკენ გახსნილი თაღებით, თაღების ცენტრში უცნაური შვერილებით, ბაროკალურ-არნუვოსა და მოდერნის ნაზავს გავს სახურავებიც და ზოგადად ფორმები. რუსთაველისკენ გახსნილი შენობა – მომწვანო ნაცრისფერია, ხოლო ქაშვეთის ტაძრისკენ მდებარე – ყვითელი ქვიშის ფერი... ეს ორი ფერი აქ ერთმანეთს ნაკლებად ეხამება, არც კონტრასტი იქმნება და არც იდეალური შერწყმა.

გარდა ამისა, სამივე შენობა ერთმანეთთან მჭიდროდ არის მიერთებული და დაკავშირებულია შიგა გასასვლელებით, რთულია მათი ცალ-ცალკე აღქმა, თუმცა ვერაფრით აკავშირებ მათ ერთმანეთთან და

მთლიანობაში იქმნება არადადებითი კონოტაციით ეკლექტიზმი.” (<https://chprotection.wordpress.com>).

2014 წ. თბილისში გაიმართა გამოფენა, რომელზეც რუსთაველის N 7-ში მიმდინარე მოვლენების გაშუქება ისტორიული სურათებით იწყებოდა, 1992 წ. კონკურსის მასალებით გრძელდებოდა და საპროტესტო აქციებითა და მრავალი თანამედროვე მხატვრის ნამუშევრებით გვირგვინდებოდა. გამოფენაზე მოსულებს კედელზე ვალტერ ბენიამინის ციტატა ხვდებოდა: „არ არსებობს ცივილიზაციის დოკუმენტი, რომელიც ამავე დროს ბარბარიზმის დოკუმენტს არ წარმოადგენდეს“. გამოფენის კატალოგში ვკითხულობთ: „მთელს მსოფლიოში ისტორიულ ქალაქებს აქვთ უბანი, მოედანი ან ქუჩა, რომლებიც მათი არქიტექტურული ფასეულობებისთვის გარკვეულ მნიშვნელობას იძენენ, ანიჭებენ მათ იდენტობას, მიუთითებენ მათი მაცხოვრებლების საერთო კულტურის დონეზე და ამით დაუვიწყარ შთაბეჭდილებას ტოვებენ ყველა მოქალაქეზე. თბილისში ასეთ ადგილად მიიჩნევა რუსთაველის სახელობის მთავარი გამზირი. მისი სამეზობლო თავისი სტილისტური არქიტექტურული მრავალფეროვნებით და ადამიანური მასშტაბით გამზირზე ჩამოყალიბებულ ჰარმონიას უწყობს ხელს“. ეს პასაჟი გრძელდებოდა განცხადებით: „სასტუმრო ორიანტი განახლდება ისე, რომ უგულებელყოფს ადგილის ყოფილ კულტურულ მნიშვნელობას. სანამ ეს მეხსიერება გაქრება, ჩვენ ვდგამთ სცენოგრაფიულ გამოფენას, რომელიც შეძლებს თბილისის მოქალაქეებს შეახსენოს ალბერტ ზალცმანის ყველაზე ცნობილი შენობის მნიშვნელობა და თუ როგორ იყენებდნენ მას დაახლოებით 125 წლის განმავლობაში” (<https://www.irinakurtishvili.com>). გამოფენაზე ხდებოდა იმ შენობის ვირტუალური რე-

რეკონსტრუქცია, რომელიც იმ დროისთვის უკვე საზღვრამდენად გაქრა თბილისის კონტურიდან.

2016 წ. კულტურის მკვლევარი ცირა ელისაშვილი მიუთითებდა: „ჩვენ თუ გვინდოდა ძველის აღდგენა, მაშინ აქ იდგა „მხატვრის სახლი“. რამდენად სწორი იქნებოდა მისი აღდგენა, ეს ცალკე საკითხია... თუ ვაშენებთ ახალს, ის არ უნდა იყოს ძველის იმიტაცია და განსაკუთრებულად ცუდის იმიტაცია, იმიტომ რომ არანაირ არქიტექტურულ სტილში არ ეწერება. ეს არც ცალკე ბაროკოა, არც ცალკე მოდერნიზა... ეკლექტიკაა, მაგრამ ეკლექტიკის ცუდი გაგებით, რადგანაც თბილისში ეკლექტიკის ძალიან კარგი ნიმუშები გვაქვს. თუ ვიტყვით, რომ ეს ეკლექტიკაც არ არის, გამოდის რომ ეს კიტჩია!“ (<https://www.radiotavisupleba.ge>).

იმავლე წყაროში გამოქვეყნდა განსხვავებული მოსაზრება, მაგალითად, არქიტექტორი გიგა ბათიაშვილი ყურადღებას შენობის ზომებზე ამახვილებს: „რუსთაველის გამზირის მასშტაბს განსაზღვრავს ეროვნული მუზეუმი, კინოთეატრი „რუსთაველი“ და შემდეგ სასტუმრო „თბილისი მარიოტი“. საბედნიეროდ, პროექტით გათვალისწინებული შენობა ზუსტად ამ მასშტაბში ზის და არ არღვევს მას. შეიძლება შეხედო შენობას და თქვა, ფუნქციურად სწორად არ არის და იქნებ გადააპროექტოთ“ (<https://www.radiotavisupleba.ge>).

პროექტის საწყის სტადიაშივე კმაყოფილებას გამოთქვამდნენ ქართველი მხატვრები. 2013 წ. თემო გოცაძე აღნიშნავდა: „ეს ადგილი პატარა მოედანია, სადაც თავს იყრის ეკლესია, ცოტა ზევით – სასტუმრო და თეატრი, გვერდზე – კინოთეატრი, გაივლი და – ისტორიის მუზეუმი; ჩახვალ ქვევით და გუდიაშვილის ქუჩაზე – ლადოს სახლ-მუზეუმი... ეს შენობაც მაქსი-

მალურადაა მოცემულობაში ჩასმული – დაცულია მასშტაბი, გრაფიკა, რიტმიკა და ფუნქცია“. რადიშ თორდია, საქართველოს სახალხო მხატვარი, მიუთითებდა: „პროექტი ძალიან კარგია, მომწონს, სამხატვრო აკადემიაში პროფესორ-მასწავლებლებს ვაჩვენე, რომლებიც აღფრთოვანდნენ“ (<http://geworld.ge>). 2018 წ. მუზეუმის გახსნისას მისი ქება საზოგადოების წარმომადგენლების მხრიდანაც გაისმა; მაგალითად, ერთ-ერთ ბლოგში წერია: „მადლობა ღმერთს, რომ ამ ადგილზე ასეთი მშვენიერი შენობა აშენდა. სახვითი ხელოვნების მუზეუმი აუცილებელია ქვეყანაში, თან ულამაზესი არქიტექტურა, რომელიც თბილისს ასე უხდება“ (<https://1tv.ge/news>).

თუმცა უნდა ითქვას, რომ დადებითი დამოკიდებულება უმცირესობაში იყო. ასე მაგალითად, სხვა კრიტიკოსებმაც აღნიშნეს, რომ შენობის აღქმა როგორც ერთი მთლიანობისა შეუძლებელია და რომ იგი არსებითად სამ შენობას წარმოადგენს. კრიტიკა შეეხო რუსთაველის გამზირზე მთავარი შესასვლელის თავზე განთავსებულ გიგანტურ ბრინჯაოს არწივსაც (16): ბრინჯაოს ეპოქის ქართული მეტალურგიის განვითარების სიმბოლო სინამდვილეში წარმოადგენს ვანის გათხრების დროს აღმოჩენილი ორი სხვადასხვა არტეფაქტის გაყალბებულ ნაზავს, ასე რომ ისტორიის ეს დეტალიც კი რეალობას დამახინჯებულად გამოხატავს.

სურ . 16

ამ სტატიის ერთ-ერთი ავტორის 2018 წ. სადოქტორო დისერტაციაში მოხდა განსხვავებულ აზრთა გამომზეურება და ერთგვარი შეჯერება; შედეგად, აღინიშნა რომ „შენობა უხვად დეკორირებულია, ისტორიულ-კულტურულის მითითებები მის აღწერაში მნიშვნელოვან ადგილს დაიკავებდა. მათ შორის ყველაზე ცხადად იკითხება ვენეციის დოჟების სასახლის არქიტექტურა (17), რომელიც თავისთავად ერთი რომელიმე წამყვანი სტილის კარგ მაგალითად არასოდეს ითვლებოდა. დოჟების სასახლის ზედა გალერეის გამოკვეთილი ზეგავლენა განსაკუთრებით საგრძნობია ...ქურდიანის შენობის ქვედა დონის გადაწყვეტაზე, სადაც იგი მიმართავს ლოჯიათა თაღების გადაკვეთას ცრუ თაღებთან (18). უნდა ითქვას, რომ ქართველი არქიტექტორი პირველი როდია, ვინც ამ ხერხს იყენებს: იმავე ვენეციაში, 1424–1437 წწ. გოთურ პალაცოს კა დ'ორო Ca d'Oro („ოქროს სახლი“), რომელიც ქვისთმთელელი ჯოვანი ბონის უზადო ნახელავია და როგორც ლიტერატურაში კარგადაა ცნობილი, დოჟების სასახლეზე საგრძნობლად უფრო დახვეწილია, ამ უკანასკნელისგან ნასესხები აქვს ერთმანეთზე გადადებულ ლოჯიათა კვალი, რომელიც დოჟების სასახლის ზედა გალერეის წარმოდგენითი ვარიაციაა. მაგრამ თუ ბონის შემთხვევაში ეს ილეთი გამართლებული იყო, რადგან ორთავე ვენეციურ ნაგებობათა მოციმციმე ქრომატიციზმი არხების წყლის ზედაპირიდან ფერთა არეკვლის ნაწილობრივი შედეგია..., ქურდიანის შემთხვევაში მისი გამოყენება ვერანაირად ვერ ჩაითვლება გამართლებულად: როგორც ცნობილია, თბილისში არ არსებობს არხები, რომელთა წყლის ზედაპირიდან არეკვლა მრავალფეროვნების დასაბუთებად

შეიძლება გამოდგეს და გარდა ამისა, დღეს კარზე XXI და არა XV საუკუნეა“. (თ. ჩუბინიძე, 2018:93.).

სავსებით შესაძლებელია, რომ ამგვარ პოზიციას დაუპირისპირდეს ის მოსაზრება, რომ რუსთაველის გამზირის წარმოშობა ჰეტეროგენულია და იგი თავად არ წარმოადგენს ერთ მთლიანობას, რადგან ჩამოყალიბდა როგორც განსხვავებული არქიტექტურული სტილის სავსებით თავისუფალი, ზოგჯერ ფრივოლური შენარევი: აქ ქართული ეკლესიის სტილი მეზობლობს ბაროკოსთან, რომელსაც ცვლის ნეო-პალადიანური და კლასიკური, ისინი კი მავრიტანულის და სტალინისტურის გვერდით მოქცეულა და მათ მოულოდნელად Art Nouveau-ს (ჩვენში რუსეთიდან შემოტანილი „მოდერნის“ ტერმინით რომ მოიხსენიებენ) და რუსული კონსტრუქტივიზმის ადგილობრივი ვერსიები ცვლის, და რომ განა სწორედ რომ ეს აღრევა არაა ის მთავარი მიზეზი, რის გამოც რუსთაველის გამზირი ასე დასამახსოვრებელი და მომხიბლავია? ამგვარი არგუმენტაციის ქმედითობის დასადასტურებლად, როგორც წესი, მოიშველიებენ ხოლმე ახალი მუზეუმიდან სულ რაღაც ნახევარ კილომეტრში განთავსებულ თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის შენობას (19), რომლის ავტორი კიდევ ერთი გერმანელი – ვიქტორ იოჰან გოტლიბ შრიოტერია, ამჯერად არა ადგილობრივი, არამედ სანქტ-პეტერბურგელი, რომელმაც თავის დროზე კონკურსში გაიმარჯვა და 1896 წ. ეს შენობა ე.წ. ნეომავრიტანულ სტილში ააგო. თუმცა ჩვენი კრიტიკული პოზიციის დასაცავად მოვიყვანდით სულ ცოტა ორ, ჩვენი აზრით, დამაჯერებელ კონტრარგუმენტს.

სურ. 17

სურ. 18

სურ. 19

პირველ რიგში ჩვენ ვთვლით, რომ რამდენადაც განსხვავებული არ უნდა ყოფილიყო ოპერის შენობა გოლოვინსკის იმდროინდელი განაშენიანებისაგან, იგი ზედმიწევნით ზუსტად მიჰყვებოდა ეპოქის ერთ-ერთ გაბატონებულ ტენდენციას, რომელიც ყოველგვარი აღმოსავლურის მიმართ გაღვიძებულ ინტერესში, ორიენტალურისკენ მკაფიო მიდრეკილებაში გამოიხატებოდა, რაც აირეკლა კიდევ XIX ს. ურიცხვ ევროპულ ქმნილებებზე, დაწყებული ჯონ ნემის გენიათი გაცისკროვნებული სამეფო პავილიონით ბრაიტონში, დასრულებული ე.წ. „მავრიტანული ციხესიმაგრით“, ანუ კ.მ. ტეგნერის მიერ 1869 წ. აგებული თეატრის შენობით დანიის ფრედერიკსბერგში, „ფრედერიკსბერგის ალჰამბრა“ რომ უწოდეს და რომელსაც სავსებით შეეძლო შთაეგონა შრიოტერი, რომელიც ასევე ბალტი იყო (20). შორეულ ბრიტანეთში და დანიაში გამგზავრება საჭირო არ არის: ორიენტალიზმის ტენდენციას ჩვენ აქვე, გოლოვინსკზე, სასტუმროს შორიახლოს 1865-1869 წწ. იმავე სიმონსონის

მიერ კლასიკურ სტილში, რენესანსული ელემენტების დამშვენებული მეფისნაცვალის სასახლის ე.წ. „სარკეებიან დარბაზში“ ამოვიკითხავთ – იგი მდიდრულად დეკორირებულია სპარსული და არაბული მოტივებით. მეორე და კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი კონტრარგუმენტი ის ფაქტია, რომ შრიოტერის ნაგებობა ხელს უწყობს დედაქალაქის მთავარი ქუჩის ფორმირებას, რომელსაც დასრულებამდე ჯერ კიდევ ბევრი აკლია და რომელშიც ოპერამ კიდევ ერთი ნიუანსი შეიტანა, ერთგვარი დამატებითი ტონალობა შესძინა გამზირის სტილისა და მიმდინარეობების ისედაც მდიდარ პალიტრას. ჩვენ ვფიქრობთ, ამ ფაქტს, განსხვავებით მუზეუმის ახალი შენობისგან, არ შეუტანია დისონანსი გამზირის განაშენიანებაში და არ შესულა წინააღმდეგობაში მის წარსულთან – რადგან მაშინ მას წარსული უბრალოდ ჯერ კიდევ არც გააჩნდა. ხოლო როცა საქმე უკვე ჩამოყალიბებულ ურბანულ წარსულთან გვაქვს, მის მიმართ პატივისცემა არქიტექტორის ვალია.

სურ. 20

ამგვარი პატივისცემა გარემოს და წარსულის მიმართ, ჩვენი აზრით, ქართული სახვითი ხელოვნების მუზეუმმა სათანადოდ ვერ გამოიჩინა. განსხვავებული ეპოქიდან (უფრო სწორად, ეპოქებიდან) და უცხო კულტურებიდან ნასესხებმა, თან ნასესხებმა ნაჩქარევად და დაუფიქრებლად, მემკვიდრეობის განსხვავებული აღქმა, მისი უაღრესად სადავო ინტერპრეტირება გამოიწვია. ჩვენ ამ ადგილას უფრო მივესალმებოდით სრულიად თანამედროვე, გაბედულ ახალ შენობას, რომელიც საკუთარ წვლილს შეიტანდა გამზირის სტილისტურ მრავალფეროვნებაში და არ დაუპირისპირდებოდა კონტექსტს, ისტორიასა და საზოგადოებას. ჩვენ ვთვლით, რომ გამოცდილმა და ღირსეულმა პროფესიონალებმა – ახალი მუზეუმის ავტორებმა, დაუშვეს მძიმე შეცდომა, რომლის შედეგებს ჩვენ არა ერთხელ მომავალში ვიწვნივთ.

დასკვნა

სრულიად ვიზიარებთ ამ შენობის კრიტიკული განხილვისას ნინო ჩაჩხიანი გამოთქმულ აზრს:

„რუსთაველზე, ნებისმიერი შენობის ასაშენებლად, მიუხედავად იმისა, კერძო თუ სახელმწიფო საკუთრებას წარმოადგენს ის, დაუშვებელია პროექტის დამტკიცება წინასწარი საჯარო განხილვის ან არქიტექტურული, მაღალ პროფესიონალურ დონეზე ჩატარებული საერთაშორისო კონკურსის გარეშე. ჩვენთვის მისაბამ დემოკრატიულ ქვეყნებში ეს მიღებული და აღიარებული პრაქტიკაა“ (ჩაჩხიანი, 2013:26). სწორედ ამგვარი პრაქტიკისგან თავის არიდებამ, ცალმხვრივმა, ნაჩქარევმა და დაუფიქრებელმა გადაწყვეტილებებმა მიიყვანეს თბილისი იმ მდგომარეობამდე, რომელშიც იგი ამჟამად იმყოფება: რუსთაველის გამზირისთვის სავალალო, ახალი მუზეუმის შენობა არ არის უცხო სხეული შეჭრის ერთადერთი თანამედროვე მაგალითი. კლასიკური გიმნაზიის თავზე აღმართული მრავალსართულიანი საცხოვრებელი სახლი (სურ. 21) და „იმელის“ უკან სასტუმრო „ბილტმორის“ მინის ცათამბჯენი ამის ნათელი დადასტურებაა, თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ არც ერთი მათგანი, განსხვავებით მუზეუმისგან, რუსთაველის წინა სტრატეგიულ ხაზს არ

იკავებს. თუმცა არც ეს ხაზია თავდასხმებისგან დაცული: თბილისური ბაროკოს ნიმუში – ყოფ. იუსტიციის სამინისტროს შენობა შჩუსევის „იმელ“-ის მოპირდაპირედ საეკვოდ ხანგრძლივი რეკონსტრუქციის საგანი გახდა (22), ხოლო სტალინისტური არქიტექტურის და პოსტსტალინისტური გადაკეთების მაგალითის – კავშირგაბმულობის სახლის ბედი „მარიოტის“ პირდაპირ საერთოდ უცნობია (23).

სურ. 21

სურ. 22

სურ. 23

ლიტერატურა

1. Beridze V. The architecture of Tbilisi, 1801-1917. Vol. II. Tbilisi: "Sakhelmtsipo gamomtsemloba". 1963. (in Georgian).
2. URL: <https://hotels.ltd.ge/blog/არქიტექტურის-დებარდაცია/> (in Georgian).
3. URL: <http://www.finearts.ge/ka/about-museum/timeline> (in Georgian).
4. URL: <http://mcs.gov.ge/News/%E1%83%9B%E1%83%A0%E1%83%92%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%93%E1%83%90-%E1%83%A7%E1%83%9D%E1%83%A4%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%9B%E1%83%AE%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A1-%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%A1%E1%83%94.aspx> (in Georgian). ეს ობსნება
5. URL: <https://chprotection.wordpress.com/page/1/> (in Georgian).
6. URL: <https://www.irinakurtishvili.com/hotel-orient->
7. URL: <https://www.radiotavisupleba.ge/a/axali-mkhatvris-sakhlis-mshenebloba/25057479.html> (in Georgian).
8. URL: <http://geworld.ge/ge/5432/> (in Georgian).
9. URL: <https://1tv.ge/news/tbilisshi-qartuli-sakhviti-khelovnebis-muzeumi-gaikhsna-fotoambavi/> (in Georgian).
10. Chubinidze T. Transformed decor return to architecture and Georgian matches. PhD Thesis. Tbilisi. 2018. (in Georgian).
11. Chachkhiani N. Rustaveli 7. Liberal. 2013, 25-29 pp. (in Georgian).

UDC 72

SCOPUS CODE 2216

Controversial Perception of Heritage: Rustaveli Avenue № 7

Nikoloz Shavishvili International Design School, Georgian Technical University, 75 M. Kostava str., 0160 Tbilisi, Georgia

E-mail: n.shavishvili@gtu.ge

Tamara Chubinidze Department of Architectural Planning and Urbanization, Georgian Technical University, 68^b M. Kostava str., 0160 Tbilisi, Georgia

E-mail: Chubinidzetam13@gmail.com

Reviewers:

G. Mikiashvili, Professor, International Design School, GTU

E-mail: gochamikia@yahoo.com

M. Maisuradze, Associate Professor, Faculty of Architecture, Urban Planning and Design, GTU

E-mail: m.maisuradze@gtu.ge

Abstract. According to the authors of the article, pseudo-styles mix and dubious stylistic priorities of the new building of the Museum of Fine Arts on the central thoroughfare of Tbilisi at 7 Rustaveli Ave., deserve a healthy dose of sound criticism.

In 1868, arch. O. Simonson built court chambers on this site, which was rebuilt for the hotel "Orient" by arch. A. Zaltsman in 1874. Later the building turned into an hotel "Intourist". In 1977 the House of Artists settled in the building, but in 1991, as a result of the Tbilisi War, the former hotel was completely destroyed.

Recently the Museum of Fine Arts was completed on this site according to the project by arch. Archil Kurdiani (Jr.). The new building is decorated with an abundance of decor, traces of various historical and cultural precedents are visible, among them the most prominent is the Venetian architecture of the Palazzo Ducale. A huge statue of a bronze eagle rises above the central entrance of the richly ornamented main facade along Rustaveli Ave. The facade that faces Gudiashvili Street is radically different. It uses modern materials - glass, metal, the shapes are geometric and minimalistically solved, while the other two facades are a mixture of Art Nouveau, Baroque and others, in some cases - of unknown styles.

In its time, the building permit issued by the city authorities for the construction of this building provoked a critical reaction of the majority of experts and the public. In their opinion, the construction of a new building introduced a discord into the development of the avenue. Positive ratings were in the minority.

For the authors of the article, a completely modern and bold solution would be more appropriate for this site, a new word in the stylistic diversity of the Avenue, which would not oppose the context, history and public opinion, for the architect's duty is to respect the urban past, when he deals with it in the process of a new building design.

According to the authors of the article and other critics, such controversial interpretations at culturally significant urban interchanges should not be carried out without international architectural competitions.

Key words: Criticism; heterogeneous; kitsch; museum; Rustaveli Avenue; style; Tbilisi; Urban Heritage.

UDC 72

SCOPUS CODE 2216

Спорное восприятие наследия: Тбилиси, Проспект Руставели № 7

Николоз Шавишвили Международная школа дизайна, Грузинский технический университет, Грузия, 0160, Тбилиси, ул. М. Костава, 75
E-mail: n.shavishvili@gtu.ge

Тамара Чубинидзе Департамент архитектурного планирования и урбанистики, Грузинский технический университет, Грузия, 0160, Тбилиси, ул. М. Костава, 68
E-mail: Chubinidzetam13@gmail.com

Рецензенты:

Г. Микиашвили, Профессор школы международного дизайна
E-mail: gochamikia@yahoo.com

М. Маисурадзе, Асоциированный профессор факультета архитектуры, урбанистики и дизайна
E-mail: m.maisuradze@gtu.ge

Аннотация. По мнению авторов статьи, смешивание псевдостилей и сомнительные стилистические приоритеты новостройки Музея Изыщных Искусств на центральном проспекте Тбилиси, по адресу пр. Руставели № 7, заслуживают здравую дозу критики.

В 1868 г. арх. О. Симонсоном на этом месте была построена судебная палата, которая в 1874 г. арх. А. Зальцманом была перестроена под гостиницу «Ориант», которое позже превратилось в гостиницу «Интурист». В 1977 г. в нем обосновался «Дом художника». Однако в 1991 г. вследствие Тбилисской войны здание было полностью уничтожено.

По проекту арх. Арчила Курдиани (мл.) на этом месте недавно был завершен Музей Изыщных Искусств. Новое здание украшает изобилие декора, видны следы разнообразных историко-культурных прецедентов, среди которых наиболее ярко выраженный – венецианская архитектура «Дворца Дожей». Над центральным входом богато орнаментированного главного фасада по пр. Руставели возвышается огромная статуя бронзового орла. Радикально отличается фасад, выходящий на улицу Гудиашивили. В нем используются современные материалы – стекло, металл, геометрически-минималистичные формы, в то время как два других фасада – смесь модерна, барокко и других стилей.

В свое время разрешение, выданное властями города на постройку этого здания, вызвало критическую реакцию большей части экспертов и общественности. В то же время существовали положительные оценки и различные мнения, однако, они были в меньшинстве.

Здание нового музея внесло диссонанс в развитие проспекта. Для авторов статьи было бы более приемлемым совершенно современное, смелое здание, которое сказало бы своё слово в стилистическом разнообразии проспекта и не противилось бы контексту, истории и мнению общественности, ибо долг архитектора – уважение урбанистического прошлого.

По мнению авторов статьи и других критиков, такого рода спорные интерпретации наследия на культурно значимых центральных городских развязках не должны осуществляться без общественного обсуждения и проведения международных архитектурных конкурсов.

Ключевые слова: городское наследие; гетерогенность; критика; китч; музей; проспект Руставели; стиль; Тбилиси.

განხილვის თარიღი 28.01.2020

შემოსვლის თარიღი 25.05.2020

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 29.09.2020